

УДК 159.923.5:81'243

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-pmtp-2024-1-3>

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Галашова Олена Геннадіївна,

старший викладач кафедри іноземних мов

Одеського національного економічного університету

ORCID ID: 0000-0003-0848-8533

У статті розглянуто потребу у формуванні емоційного інтелекту як однієї з провідних особистісних і професійних властивостей майбутніх викладачів економіки англійською мовою. Проведено аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень феномену емоційного інтелекту, на базі якого визначено доцільність використання інтерактивних методів навчання, зокрема іншомовної навчальної дискусії, створення Я-образу у процесі залучення студентів до дослідницької діяльності для формування емоційного інтелекту студентів спеціальності «Професійна освіта (Економіка)». Використання методів навчальної бесіди й інтерактивних методів навчання, зокрема іншомовної дискусії, дало змогу провести дослідження причин виникнення позитивних і негативних емоцій студентів під час підготовки до іншомовного мовлення та виступів із презентаціями. Виявлено, що негативні емоції були спричинені необхідністю багаторазового тренування правильної вимови звуків і виконання рутинної роботи з вивчення обов'язкових мовленнєвих кліше, що багатьом студентам здавалося досить нудним та обтяжувальним. Проте, як свідчать результати опитування, поступове задоволення від власних досягнень сприяло перетворенню негативних емоцій у позитивні, що можна розглянути як важливий етап формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою, оскільки рутинна робота завжди є складовою викладацької діяльності. Подальші дослідження довели, що пізнання студентами самих себе, ситуації навколо себе, власних почуттів і емоцій та емоцій партнерів зі спілкування, прояв емпатії призводить до усвідомлення значимості контролю та коригування емоцій для досягнення взаєморозуміння. Отже, використання іншомовної навчальної дискусії з обговорення професійних наукових і практичних питань, під час якої виникає розмаїття емоцій та спонтанний зворотний зв'язок між співорозмовниками, можна вважати дієвим методом саморегуляції, створення Я-образу впевненої у собі особистості, здатної знати свої емоції та визнавати їх вплив на інших, формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою.

Ключові слова: майбутня професійна діяльність, викладач, іноземна мова, економічні дисципліни, емоційний інтелект, емоції, іншомовна навчальна дискусія.

Galashova Olena. Formation of emotional intelligence of future teachers of economic disciplines in a foreign language

The article considers the need for the formation of emotional intelligence as one of the leading personal and professional attributes of future teachers of economics in English. An analysis of domestic and foreign research on the phenomenon of emotional intelligence was carried out, on the basis of which the feasibility of using interactive teaching methods, in particular foreign language educational discussions, creating a self-image in the process of involving students in research activities for the formation of emotional intelligence of students majoring in "Professional Education (Economy)" was determined. The use of educational conversation methods and interactive teaching methods, in particular foreign language discussion, made it possible to conduct a study of the causes of positive and negative emotions of students during preparation for foreign language speech and presentations. It was found that negative emotions were caused by the need to repeatedly practice the correct pronunciation of sounds and perform routine work on learning mandatory language clichés, which many students found quite boring and burdensome. However, as the results of the survey show, the gradual satisfaction with one's own achievements contributed to the transformation of negative emotions into positive ones, which can be considered as the significant stage of the formation of emotional intelligence of future teachers of economic disciplines in a foreign language, since routine work is always a component of teaching activities. Further studies have proven that students' knowledge of themselves, the situation around them, their own feelings and emotions and the emotions of communication partners, the manifestation of empathy leads to awareness of the importance of controlling and

adjusting emotions to achieve mutual understanding. Therefore, the use of a foreign language educational discussion to debate professional scientific and practical issues, during which a variety of emotions and spontaneous feedback between the interlocutors arises, can be considered an effective method of self-regulation, creating the self-image of a self-confident individual, able to know his emotions and recognize their influence on others and the formation of emotional intelligence of future teachers of economic disciplines in a foreign language.

Key words: *future professional activity, teacher, foreign language, economic disciplines, emotional intelligence, emotions, foreign language educational discussion.*

Вступ. Підготовка фахівців з вищою економічною освітою потребує постійного вдосконалення, оскільки міжнародна інтеграція висуває особливі вимоги до взаємодії в сфері економіки та бізнесу. Виникають нові спеціальності, спрямовані на комплексне засвоєння економічних, лінгвістичних і психолого-педагогічних знань, що розширює можливості самореалізації здобувачів вищої освіти в сучасному економічному просторі. Студенти, які обирають спеціальність «Професійна освіта (Економіка)», набувають фахових компетентностей у галузі освіти, економіки й англійської мови, потрібних для здійснення освітньої діяльності в закладах освіти, центрах освітніх послуг і бізнес-освіти, а також тренерської діяльності [4, с. 4]. Запорукою успішної викладацької діяльності є вміння керувати емоціями та впливати на процес комунікації, тому однією з проблем навчання є формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін англійською мовою.

Матеріали та методи. Модель емоційного інтелекту, запропонована Дж. Мейєром, П. Селовеєм, Д. Карузо, визначає такі компоненти: 1) здатність сприймати та визначати емоції; 2) здатність викликати та контролювати певну емоцію; 3) здатність інтерпретувати значення емоцій, аналізувати причини їх виникнення; 4) вміння знижувати інтенсивність негативних емоцій, здатність управляти емоціями та контролювати емоційні стани [10, с. 775]. Отже, основною характеристикою емоційного інтелекту, за Дж. Мейєром, П. Селовеєм, Д. Карузо, є здатність до усвідомлення змісту, пізнання й аналізу емоцій.

П'ять основних конструкцій емоційного інтелекту: 1) самосвідомість; 2) саморегуляція; 3) соціальні навички; 4) емпатія; 5) мотивація, окреслена в моделі Денієла Гоулмана, набуває особливої значимості в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів [9]. Емпатія, за визначенням Д. Гоулмана, це здатність, яка базується на емоційному самоусвідомленні і є фундаментальною, є «вмінням спілкуватися з людьми». Емпатичні люди більше сприймають тонкі соціальні сигнали, які вказують на те, чого потребують або хочуть інші. Це робить їх кращими в таких професіях, як догляд, викладання, продажі та менеджмент [8, с. 62–63]. Отже, емпатія є дуже ваговою складовою емоційного інтелекту викладачів.

Дослідження Л. Г. Перетятко та Н. О. Юдіної виявили залежність емпатії вчителів від типу їх особистого темпераменту. Так, у вчителів-меланхоліків спостерігається високий рівень розвитку емпатії та тенденції до емпатійного розвитку, бажання працювати з класом, допомагати учням, навіть у свій власний вільний час. У вчителів-сангвініків середній рівень розвитку емпатії та здатності до неї. Такі вчителі досить оптимістичні й емпатійні, вони люблять працювати з класом, великою групою, намагаються допомогти учням, проте не у власний час і не через зусилля. У вчителів-флегматиків більшою мірою виявлено середній і низький рівні розвитку емпатії та здатності до неї, а також переважна властивість емпатії – раціональний канал. Ці вчителі досить спокійно ставляться до переживань учнів і більше намагаються проаналізувати їхні помилки, ніж допомогти у вирішенні складних завдань. У вчителів-холериків досить низький рівень розвитку емпатійних тенденцій, так само, як і загальний рівень емпатії, і досить розвинуті канали емпатії: емоційний, проникаючої здатності, раціональний, вони строгі та принципові. Такі вчителі імпульсивно реагують на будь-які непорозуміння й конфлікти під час навчального процесу, часто нервують. Проте, за висновком Л. Г. Перетятко та Н. О. Юдіної, загалом більша частина вчителів добре пристосована до роботи з дітьми та проявляє загальний середній рівень емпатії у своїй професійній діяльності [5].

На думку Л. П. Журавльової, М. М. Шпак, природа емоційного інтелекту, виявляється як когнітивна, емоційна й особистісна, і емпатія є одним з основних механізмів розвитку такого складного психічного утворення [2].

За результатами дослідження Г. Г. Цветкової, емоційний інтелект є ментальною основою професійного самовдосконалення викладачів вищої школи, і серед основних сутнісних ознак професійного самовдосконалення (аутоспрямованість, усвідомленість, позитивна модальність, креативність) такий психолого-педагогічний феномен, як емоційний інтелект, займає домінуючу позицію. Отже, емоційний інтелект викладача – це синтез інтелектуального і душевного, раціонального й ірраціонального, гармонійне поєднання афекту, інтелекту, волі. Структурно-змістовими компонентами емоційного інтелекту викладача вищого навчального закладу визначено: особистісний (самопізнання на основі самоповаги та самоприйняття), соціальний (контактність, емоційна саморегуляція), фасилітативний (оптимістичне відчуття життя та позитивна модальність професійного розвитку) [6, с. 577].

У контексті нашого дослідження важливим є те, що в розробленій Г. Г. Цветковою структурі емоційного інтелекту представлені компоненти свідомого, гідного ставлення викладачів вищої школи до своєї індивідуальності, своїх особистих якостей, умінь, здатності до створення доброзичливих позитивних контактів.

Наукові доробки у сфері емоційного стимулювання навчального процесу, виявлення позитивних емоцій, розвитку емпатії у процесі навчання іноземної мови викликають значний інтерес в рамках визначених нами завдань формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою.

Важливість формування здатності студентів до асоціативного мислення іноземною мовою зазначене І. Ф. Андрійко як необхідна умова розвитку емпатії, основної складової емоційного інтелекту [1, с. 112].

Емпатія та емоційна саморегуляція, уміння «дозувати» емоції, з погляду О. В. Іщенко, зумовлює прояв емоційного інтелекту під час комунікації. Студенти навчаються розуміти власні емоції та емоції інших людей. Отже, спонукання студентів до діалогічного іншомовного мовлення привчає їх не лише враховувати граматичні та стилістичні особливості мови, а й досягати загальних комунікативних цілей [3, с. 85].

Гнучкість, мобільність, стійкість, оперативність у виконанні дій як особистісних характеристик, що розвиваються під час кооперованої діяльності у процесі навчання іноземної мови, за Г. Чавою, О. Народовською, сприятимуть формуванню емоційного інтелекту студентів закладів вищої освіти [7, с. 259].

Ми поділяємо погляди І. Андрійко, [1], О. Іщенко [3], Г. Чави та О. Народовської [7] щодо ефективності використання інтерактивних технологій навчання іноземної мови для формування емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти. Вважаємо, що емоційна складова, специфіка самореалізації особистості в процесі оволодіння іноземною мовою визначають психоемоційні можливості до розвитку емпатії та усвідомленню різного типу емоцій.

Метою статті є аналіз продуктивності використання інтерактивних методів навчання англійської мови та дослідницької діяльності студентів до формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін.

Результати. Викладання економічних дисциплін іноземною мовою потребує значної зосередженості на обробці великої кількості професійно спрямованої інформації з економіки, бізнесу, правознавства. З іншого боку, проведення заняття вимагає володіння культурою іншомовного мовлення, розвинутих умінь викладача грамотно та зрозуміло пояснити навчальний матеріал, виявляючи вільне володіння іноземною мовою. Зазначимо, що сприйняття складної професійної термінології іноземною мовою може викликати втому, призвести до зниження концентрації уваги студентів, виникнення бар'єрів у зворотному зв'язку з викладачем.

Постійна підтримка уваги студентів під час заняття залежить не лише від професійної економічної та іншомовної компетентності, але й від рівня емоційного інтелекту викладача й емоційної забарвленості заняття.

Першим кроком у формуванні емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою ми вважаємо створення Я-образу впевненої у собі особистості, що передбачає здатність до самопізнання, чесність самооцінки, виявлення своїх сильних і слабких сторін та прагнення до саморегуляції. Так, студентам 2-го курсу спеціальності «Професійна освіта (Економіка)» було запропоновано зробити дослідження діяльності комерційної компанії з погляду її історії, корпоративної культури, шляхів досягнення успіху. Результати дослідження потрібно було подати у формі презентації англійською мовою. Перелік питань до розгляду вміщував: 1) повідомлення про країну походження материнської компанії, її філіали та дочірні компанії; 2) аналіз джерел прибутковості компанії, чистого прибутку, ціни акцій; 3) інформацію про продукти та структуру компанії; 4) стосунки всередині компанії; 5) особливості управління компанією, стиль керівництва; 6) аналіз маркетингової стратегії; 7) стосунки з діловими партнерами; 8) стосунки з клієнтами; 9) ставлення до конкурентів; 10) інновації; 11) соціальні проекти, благодійність, відданість суспільству.

Перелік цих питань, за бажанням студентів, може бути розширеним завдяки певній деталізації та додатковій інформації. Щодо іншомовної комунікації та створення Я-образу, то в процесі підготовки до виступу з презентаціями студентам було надано рекомендації стосовно невербальної комунікації-контролю за мовою тіла, жестикуляцією, встановленням візуального контакту з аудиторією. Особливої значимості набула бесіда про індивідуальний невимушений стиль спілкування та впевнене відчуття самого себе як поінформованого в темі доповідача, уміння привітатися, представити себе, скласти та представити план презентації.

Важливий акцент у процесі підготовки до виступу було зроблено на аналізі власних мовних помилок, усвідомленому ставленні до відпрацювання чіткості вимови й переконливості мовлення, переказу, і в жодному разі не на читанні тексту презентації, а також постановці емоційно забарвленого мовлення з підвищенням тону голосу перед комою та зниженням тону перед крапкою та багаторазових тренуваннях з імітації інтонації тексту під час прослуховування оригінального аудіозапису навчальної презентації. Слід зазначити, що сучасне ставлення багатьох студентів до виступів із презентаціями здебільшого стосується підготовки фактичного матеріалу за темою та читання інформації з аркуша паперу або екрана телефону без будь-якої уваги до вимови, інтонації, переконливості мовлення. Тому роз'яснювальна бесіда є необхідним організаційним моментом у процесі підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін до проведення заняття іноземною мовою, формування їхньої самосвідомості, особистої впевненості й емоційного інтелекту. Характерною рисою успішного іншомовного мовлення є використання мовленнєвих кліше, які логічно поєднують усі частини доповіді й додають мові емоційного забарвлення. Отже, із цією метою студентам запропоновано такі фрази:

Good morning, everybody! – Доброго ранку всім!

I would like to introduce myself. – Я б хотів/ла представитися

The topic of today's presentation is.... – Тема сьогоднішньої презентації...

Today's presentation is divided in... parts. – Сьогоднішня презентація розбита на... частин.

We should finish by... – Ми закінчимо до...

В основній частині можна використати такі обороти:

The purpose of this presentation is to.... – Мета цієї презентації...

I would like to start by... – Я б хотів/а почати з...

First of all... – Насамперед...

A few facts about... – Декілька фактів про...

I would like to discuss with you... – Я б хотів/а обговорити з вами...

Закінчення презентації може бути:

I would like to sum up... – Підбиваючи підсумки...

To briefly summarize.../In conclusion... – Щоб коротко підсумувати...

Thank you for your attention. – Дякую всім за увагу.

I'm ready to answer the questions. – Я готовий/а відповісти на питання.

We have some time left for comments and questions. – У нас залишилося трохи часу для коментарів і питань.

Варто зауважити, що офіційний і водночас доброзичливий стиль цих фраз сприятиме підтриманню розмови, створенню атмосфери емоційної стабільності та взаєморозуміння.

Підготовка до виступів із презентаціями виявилася важливим етапом формування Я-образу майбутніх викладачів економічних дисциплін англійською мовою, і запорукою тому було поєднання творчих досліджень діяльності компанії та роботи з лінгвістичним іншомовним матеріалом, щоб презентувати специфіку цієї діяльності. Кожне дослідження було проведено детально й чітко, що викликало зацікавленість інших студентів групи. У процесі обговорення матеріалу всі студенти виявили активність, задавали влучні запитання не лише за темою презентацій, але й особистого характеру: чи бажає їх колега працювати в цій конкретній компанії і чому? які можна зробити пропозиції щодо розвинення маркетингових стратегій компанії? як соціальні проєкти і благодійність впливають на успішність компанії? Вважаємо, що таке жваве обговорення було результатом вмотивованої промови студентів, їхнього впевненого Я-образу. Утім Я-образ визначився також у процесі самооцінки студентами власних виступів і визнання емоційного напруження, яке деякі з них відчували під час підготовки й обговорення презентацій і яке їм вдалося перетворити в позитивно емоційний стан завдяки розумінню та доброзичливості товаришів і власному бажанню розуміння вимог навчального процесу. Отже, у складі Я-образу студентів ми бачимо самосвідомість, емпатію та прагнення до саморегуляції.

Розглянемо навчальну дискусію як інтерактивний метод формування емоційного інтелекту студентів. З метою аналізу поведінки у процесі дискусії, виявлення здатності до емпатії та контролю над емоціями ми запропонували студентами 2-го курсу спеціальності «Професійна освіта (Економіка)» обговорення кейсу «Найкращий кандидат». Співпраця в «малих групах» співробітництва сприяла визначенню пріоритетів щодо вибору конкретних кандидатів на посаду менеджера відділу крупної компанії. Обґрунтування власної позиції кожним учасником та обговорення особистих і професійних якостей трьох кандидатів вимагала критичного мислення. Дискусія почалася в спокійній атмосфері, проте поступово набувала емоційного підйому. Одна студентка різко змінила своє ставлення до обраного кандидата, що спричинилось її висновком про низький рівень емпатії та емоційного інтелекту претендента на посаду менеджера. У досить емоційній формі (утім радше то були внутрішні емоції усвідомлення власного вибору й бажання переконливо довести свою думку) студентка пояснила товаришам свою позицію. Така повага до пріоритетів і почуттів усіх членів команди вплинула на атмосферу спілкування. Виступаючи з коментарями, наводячи аргументи в підтримку своїх кандидатів, студенти завершили дискусію, виявляючи здатність до саморегуляції та уміння налагоджувати стосунки.

Висновки. Отже, дослідження поведінки студентів, проведені нами під час навчальної дискусії, свідчать, що пізнання самих себе, власних почуттів і емоцій, а також емоцій партнерів зі спілкування призводить до усвідомлення значимості контролю й коригування емоцій. Емпатія до співрозмовника, що виникає у процесі обговорення результатів дослідницької діяльності, навчального співробітництва й партнерства, сприяє досягненню взаєморозуміння. Тому іншомовну навчальну дискусію, насичену розмаїттям емоцій, із миттєвістю зворотного зв'язку можна розглянути як дієвий метод формування емпатії, створення Я-образу впевненої у собі особистості, здатної знати свої емоції, сильні та слабкі сторони, бажання, цінності та цілі,

визнавати їх вплив на інших, відчувати свою інтуїцію для прийняття рішень. Використання іншомовних комунікативних кліше та професійної лексики передбачає цілеспрямоване поєднання виховних і навчальних методів для формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою.

Напрямом подальших розвідок можна визначити дослідження формування професійної усталеності майбутніх фахівців спеціальності «Професійна освіта (Економіка)».

Отже, спираючись на власний досвід, для формування емоційного інтелекту майбутніх викладачів економічних дисциплін іноземною мовою вважаємо доцільним використання проблемних методів навчання іноземної мови в поєднанні зі створенням Я-образу особистості та залучення студентів до дослідницької діяльності.

Література:

1. Андрійко І. Ф. Розвиток емоційного інтелекту на заняттях з іноземної мови. *Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов* [Електронний ресурс]: матеріали VII Міжн. Наук.-практ. Конференції, м. Ніжин (27–28 вересня 2019 р.). Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. С. 110–112. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/1199> (дата звернення 27.06.2022).
2. Журавльова Л. П., Шпак М. М. Емпатія як психологічний механізм розвитку міжособистісного емоційного інтелекту. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (25), Issue: 49, 2015. www.seanewdim.com. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/file> (дата звернення 27.06.2022).
3. Іщенко О. В. Діалогічне мовлення як засіб розвитку емоційного інтелекту при вивченні іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2 (70), червень. С. 84–86.
4. Освітньо-професійна програма «Англійська мова в економіці та бізнес-освіті», перший (бакалаврський) рівень, спеціальність 015 «Професійна освіта (Економіка)». <https://drive.google.com/file/d/14N3muyAPoN4ogVxOGtPiyFYlmLfniP7k/view>.
5. Перетятко Л. Г. Аналіз емпатії та темпераменту як компонентів педагогічної діяльності / Л. Г. Перетятко, Н. О. Юдіна. *Психологія і особистість*. 2017. № 1. С. 146–154. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2017_1_14.
6. Цветкова Г. Г. Емоційний інтелект: ментальна основа професійного самовдосконалення викладача вищої школи. *Наука і освіта*. 2017. № 8. С. 49–59. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2017_8_9.
7. Чава Г., Нородовська О. Розвиток емоційного інтелекту студентів закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 35, том 6, с. 256–261. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_6/40.pdf.
8. Daniel Goleman Emotional intelligence a Bantam Book *PUBLISHING HISTORY*. The 10th Anniversary Edition. <https://asantelim.files.wordpress.com/2018/05/daniel-goleman-emotional-intelligence.pdf>.
9. Emotional intelligence. From Wikipedia, the free encyclopedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Emotional_intelligence.
10. Mayer J.D., Di Paolo M., Salovey P. Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli : a component of emotional intelligence. *Journal of Personality Assessment*. 1990. Vol. 54. No. 3, 4. P. 772–781. DOI: <https://doi.org/10.1080/00223891.1990.9674037> (дата звернення 27.06.2022).

References:

1. Andriyko, I.F. (2019). Rozvytok emotsiynoho intelektu na zanyattiyakh z inozemnoyi movy. Innovatsiyi v osviti: suchasni pidkhody do profesiyynoho rozvytku vchyteliv inozemnykh mov [Development of emotional intelligence in foreign language classes. Innovations in education: modern approaches to the professional development of teachers of foreign languages] [Elektronnyy resurs]: *materialy VII Mizhn. nauk.-prakt. konferentsiyi, m. Nizhyn (27–28 veresnya 2019 r.)*. Nizhyn: Vydavets' PP Lysenko M.M., P. 110–112. Retrieved from: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/1199> (accessed 27.06.2022) [in Ukrainian].
2. Zhurav'lova, L.P., & Shpak, M.M. (2015). Empatiya yak psykholohichnyy mekhanizm rozvytku mizhosobystisnoho emotsiynoho intelektu [Empathy as a psychological mechanism for the development of interpersonal emotional intelligence]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (25), Issue: 49. www.seanewdim.com. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/file> (accessed 27.06.2022) [in Ukrainian].

3. Ishchenko, O.V. (2018). Dialohichne movlennya yak zasib rozvytku emotsiynoho intelektu pry vyvchenni inozemnykh mov u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh [Dialogic speech as a means of developing emotional intelligence in the study of foreign languages in higher educational institutions]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya": seriya "Filolohiya"*. Ostroh Vyd-vo NaUOA, Vyp. 2(70), cherven'. P. 84–86 [in Ukrainian].
4. Osvitn'o-profesiyna prohrama "Anhliys'ka mova v ekonomitsi ta biznes-osviti" pershyy (bakalavrs'kyy) riven' spetsial'nist' 015 [Educational and professional program "English in economics and business education", first (bachelor's) level, specialty 015]. "Profesiyna osvita (Ekonomika)". Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/14N3mybAPoN4ogVxOGtPiyFYlmLfnIP7k/view> [in Ukrainian].
5. Peretyat'ko, L.H. (2017). Analiz empatiyi ta temperamentu yak komponentiv pedahohichnoyi diyal'nosti [Analysis of empathy and temperament as components of pedagogical activity]. L.H. Peretyat'ko, N.O. Yudina. *Psykhologhiya i osobystist'*. 1. P. 146–154. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2017_1_14 [in Ukrainian].
6. Tsvyetskova, H.H. (2017). Emotsiynyy intelekt: mental'na osnova profesiynoho samovdoskonalennya vykladacha vyshchoyi shkoly [Emotional intelligence: the mental basis of professional self-improvement of a teacher of a higher school]. *Nauka i osvita*. № 8. P. 49–59. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2017_8_9 [in Ukrainian].
7. Chava, H., & Norodovs'ka, O. (2021). Rozvytok emotsiynoho intelektu studentiv zakladiv vyshchoyi osvity [Development of emotional intelligence of students of higher education institutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 35, Vols. 6, p. 256–261. Retrieved from: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_6/40.pdf [in Ukrainian].
8. Daniel Goleman Emotional intelligence a Bantam Book *PUBLISHING HISTORY*. The 10th Anniversary Edition. Retrieved from: <https://asantelim.files.wordpress.com/2018/05/daniel-goleman-emotional-intelligence.pdf> [in English].
9. Emotional intelligence. From Wikipedia, the free encyclopedia. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Emotional_intelligence [in English].
10. Mayer, J.D., Di Paolo, M., & Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: a component of emotional intelligence. *Journal of Personality Assessment*. Vol. 54. No. 3, 4. P. 772–781. DOI: <https://doi.org/10.1080/00223891.1990.9674037> (accessed 27.06.2022) [in English].